

Драги Ѓоргиев

**ПРИГОДНА РЕЧ ПО ПОВОД ОДБЕЛЕЖУАЊЕТО НА 118
ГОДИНИ ОД ФОРМИРАЊЕТО НА МАКЕДОНСКОТО НАУЧНО И
ЛИТЕРАТУРНО ДРУГАРСТВО (ПЕТРОГРАД, 1902)**

КУЛТУРНАТА МОБИЛИЗАЦИЈА И ДРУГАРСТВОТО

Подигањето на културната свест и чувство за припадност кон одредена културен идентитет отсекогаш била една од основните позиции на националните идеи и на националните движења. По Француската буржоаска револуција од 1789 г., државите во Европа се повеќе се повикуваат на широката национална култура на која тие самите претендираат и за која тврдат дека ја вклучуваат во себе како еден од најсуштинските елементи на нивниот сопствен идентитет. Во културолошка смисла преку јазикот, етничката припадност и колективната меморија, националните движења ги легитимираат и ги потврдуваат своите права во рамките на една држава или против одредена држава. Освен тоа, тие својот идентитет го дефинираат и со културната продукција во областа на литературата, уметноста, музиката, како и со продукција на знаења во областа на филологијата, фолклорот, историографијата и сл. На тој начин, преку овие активности тие, всушност, го конструираат културниот идентитет на нацијата, како еден од сегментите на севкупната идентитетска структура на замислената заедница. Оваа широко заснована социјална пракса, која вклучува и производство на култура и производство на академски знаења, продуцирани од интелектуалци и

уметници, несомнено имала и сè уште има голема мобилизирачка моќ. И таа мобилизирачка моќ на културниот национализам, чија основна агенда беше социјална и политичка мобилизација, претставува еден значаен сегмент од севкупната бурна национална динамика на Европа од XIX век, вклучувајќи ги тука и балканските простори. Во тој контекст, може да се каже дека балканската културна мобилизација го предизвика културниот национализам и неговата поврзаност со револуционерно-политичкиот национализам. И, се разбира, паралели, сличности, но и разлики, во рамките на овие процеси во контекст на националните движења можат да бидат пронајдени на многу поширок простор, вклучувајќи ја тука и Македонија.

Овој краток вовед, всушност, сакам да го поврзам со она за што сме собрани денес овде, а тоа е Македонското научно литературно другарство формирано во Петроград во 1902 г. Ова Другарство, всушност, е класичен пример на споменатата културна мобилизација иницирана од припадници на една посебна заедница, кое ја продолжува мобилизацијата започната неколку децении порано, а која уште тогаш беше наречена *македонизам*. Тука можат да бидат вклучени раните, се уште неодлучни македонисти, како: Теодосиј Гологанов, Георгија Пулевски, Стефан Дедов, Диамандиј Мишајков. Но, предводници на Научното другарство во Петроград се веќе далеку поубедениот Крсте Петков Мисирков и непоколебливиот Димитар Чуповски. Токму убеденоста на првиот и непоколебливоста на вториот беа преточени во програмата и активностите на Другарството. Ова, би рекол, прво македонско академско тело, се обиде да ги внесе Македонците во духовната орбита на словенската цивилизација како рамноправни со, но и

различни од другите, и да ги оттргне од националните интереси на соседите. За нив лутањето помеѓу две или три повеќе или помалку блиски, но сепак различни култури и идентитети, не дозволува да се постигне стабилен баланс на македонскиот дух. А балансот е потребен со цел Македонецот да се здобие со трајна идеја за своите вистински интереси, идеали и вредности. Формирањето на ова Другарство и неговата програма и идеја од 1902 г., а малку подоцна и појавувањето на книгата на Крсте Мисирков „За македонските работи“ во 1903 г., во која тој предлага стандарден македонски јазик, се токму повик на оттргнување од сателитското вртење околу сличните соседни култури и идентитети и препознавање на својата сопствена национална идеологија и на својот сопствен културен идентитет. К. Мисирков знаеше дека издигањето на локалниот јазик на ниво на стандарден јазик е клучен елемент во препознавањето и зајакнувањето на чувството за припадност кон одредена етничка група. Исто така, таа книга го означи и почетокот на она што тој самиот го дефинираше како македонскиот „национален сепаратизам“, наспроти постоечкиот политички. Неговиот повик за создавање словенска македонска нација со сопствен јазик и со посебен национален идентитет, беше повик за тргнување по сопствен пат за кој веќе беше поставена подлогата и чија траекторија веќе беше видлива. Извонредно индикативно е и тоа што таа книга и таа идеја се појавија многу кратко по стандардизацијата на бугарскиот јазик кој е кодифициран во 1899 г., врз основа на ортографијата, односно азбуката од Марин Дринов, којашто содржела 32 букви. Факт кој секако бара сериозно размислување и секако повеќеслојно разбирање на динамиката на културната мобилизација на една

етничка заедница во компарација со сличните и блиски, географски и духовно, но сепак различни културни и политички идентитети.

Кога се зборува за македонската културна мобилизација, неможно е да се избегне и констатацијата за паралелноста на ваквата мобилизација со револуционерната борба, која се одвиваше во исто време. Тоа е едно од нивоата за кои може да се каже дека се надвор од јазичниот и научниот контекст, односно кои спаѓаат во доментот на политичкиот контекст. И чесно е да се каже дека овие два сегмента, односно политичко-револуционерниот и културниот сегмент на македонската мобилизација, не секогаш се разбираа меѓу себе. Но, нужно е да спомене и фактот дека македонското револуционерно движење се бореше за здобивање со државност за Македонија и не станува збор за иредентистичко движење за одвојување од една држава и присоединување кон друга. Македонската револуционерна борба во својата диминантна форма не беше борба за присоединување кон друга држава. (Огнен Вангелов, За етничките и националните идентитети, <https://360stepeni.mk/za-etnichkite-i-natsionalnite-identiteti/>). И токму тоа ги насочува тие два сегмента на македонската мобилизација, тие две струи во едно иста насока, односно ги соединува револуционерното движење со културната мобилизација на Македонците од крајот на 19 и почетокот на 20 век и постигнување на конечната цел: македонска независна држава.

Оттука, генерациите на македонски интелектуалци кои работела и да ја подигнат свесноста за посебноста на Македонците и да го покажат и промовираат тоа пред другите народи, имаат недвојбена заслуга за тоа што генерациите по нив го препознаа и го зграпчија историскиот момент за време на големата антифашистичката војна и

ја направија видлива и рамноправна македонската нација во рамките на федерацијата на јужнословенските народи. Тоа претставуваше сосема природен епилог на еден долготраен процес, можеби малку подоцна во времето, но ништо поразличен и ништо помалку автентичен од останатите во соседството.

На крајот од ова мое излагање дозволете ми да ја искажам мојата поддршка на идејата за втемелување на Македонското научно и литературно другарство во основите на МАНУ. Не само затоа што Другарството и Чуповски го заслужуваат тоа, туку и затоа што целокупната културна и интелектуална мобилизација на Македонците од соодветниот период заслужува една таква сатисфакција и затоа што Другарството како академско тело беше најсуштествената еманација на таа јасна и автентична македонска мобилизација во почетокот на XX век.